

Folyóiratok.

A „*Magyar Történelmi Életrajzok*“ a magyar tud. időszaki kiadványok között kétségtelenül elsőrangú helyet foglal el. Tartalma minden művelt magyar embert kell, hogy érdekeljen, mert hazánk történetének kiemelkedő alakjai életrajzait közli, mindig az ország általános történetének keretébe illesztve azt; a tudományos színvonal és kritika megőrzése mellett olyan könnyed modorban írva, hogy olvasása nemcsak tanulságos, de élvezetes is legyen minden olvasóra. Ezekhez a kecses, élénk előnyökhöz járul aztán az igazán díszes illusztráció, a képek (táj-, arc- és csataképek), aláírások, pecsétek hasonmásainak egész hosszú sora, a melyek még inkább élénk varázsolják a tárgyalt korszak és történelmi alakok képét. Ezek biztosították a Tört. Életrajzoknak az eddig is elért sikert és általános elismerést, a melynek főrésze a szerkesztő *Szilágyi Sándor*ra illeti, a ki a M. T. Akadémia tört. bizottságának segélyezése mellett mint a M. Tört. Társulat kiadványát szerkeszti e füzeteket, melyekből évenként öt jelenik meg s előfizetési ára a M. T. T. tagjainak 5 frt, nem tagoknak 8 frt. A most megjelent 4. füzetben *I. Rákóczy György* erdélyi fejedelem életrajza folytatódik *Szilágyi Sándor* tollából. *Képei*: Eger vára a XVII. sz., Rákóczy György arcképe, Nyitra vára, Forgách Miklós, Kassa város, Esterházy Pál, Kálló vára, Kéry János, Alaghyné Erdődy Anna, Gusz'áv Adolf a ravatalon, Szádvár, Oxenstierna Axel svéd kancellár, támadó lovasok, a nagyszalontai csatáról és a csonkatorony képei, s egy csom aláírás hasonmása. — A M. Tört. Életrajzoknak nem volna szabad egyetlen művelt magyar embernek asztaláról sem hiányozni.

— A „*Századok*“ a M. Történelmi Társulat közlönye szept. füzetében *Thury József* a török történetírást jeles ismerője „*a török hódítás kezdetéről Magyarországon*“ ír s a török források, főképp Szulejmán szultán naplói alapján azt vitatja, hogy Szulejmánnak eredetileg nem volt szándékában Magyarországot meghódítani, mert eleinte még távol esett a mozlím birodalomtól s 1521-ben tulajdonképp nem is Belgrádot elfoglalni, de a követén ejtett sérelemért bosszút állani jött Magyarországra, csak mintán a Budára meneteltől megkésétt, elégedett meg Belgrád kivásával. 1521-től 1540-ig főtürekvése csak az volt, hogy adófizetője legyen az ország. 1541-ben pedig azért vette kezébe Budavárát Izabellától, mert ez Ferdinándnak ajánlotta fel s Szulejmán a Habsburgok uralma ellen ekkor kezdte meghódítani Magyarországot. — Lg *Óváry Lipót Nápolyi Johanna* történetét folytatja olasz kútfők alapján. — *Téglás Gábor* az erdélyi medencze őstörténetére vonatkozó eddigi kutatásokról számol be. — *Dr. Wertner Mór* a középkori magyar orvosok és gyógyszerészek lajstromát és rövid életrajzait állította össze, kezdve Könyves Kálmán király Draco nevű olasz orvosán — egészen II. Ulászló király udvari orvosáig Piacenzai Gyuláig. Érdemes volna folytatni, az erdélyi fejedelmi udvar orvosai is érdekes kultúr-történelmi adatokkal gazdagítanák történetünket. Magában az az évtizedig tartott polemia, a mely Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem betegsége és halála felett folyt orvosi között, egymagában bővebb anyagot szolgáltat a feldolgozásra, mint a mit a középkori hazai orvosokról együttvéve tudhatunk. A történelmi irodalomban többek között *Lázár Gyula* Angolország törté-

netéről olvasunk méltányoló ismertetést. A tárczában többek közt *Teutsch György* erdélyi szász püspökről s történetíróról olvasunk kegyeletes megemlékezést.

— Az „*Akadémiai Értesítő*”-t *Szily Kálmán* főtítkársága kezdetén abból a czélből indította meg, hogy az Akadémia működéséről a közönséget havonként tájékoztassa. Ebből a czélből rövid kivonatokat, ismertetéseket nyújt az Akadémiában felolvasott és kiadásában megjelenő munkákról, folyóiratokról. A sept. füzetben össze vannak állítva a *M. T. Akadémia pályakérdései 1831—1892-ig*. Ezt követi: népünk korviszonyai és halálzási statisztikáinkról, *Ráth Zoltán* dolgozatának kivonata; majd *Balássy Ferenczé*: a megye és várispánság közötti különbségről, s több természettudományi munka ismertetése.

— Az „*Erdély*” 9. számában „*Közgazdaság és turisztika*” cz. a. *Szterényi József* írt vezércikket, azt hangsúlyozván főképen, hogy „Erdélyben, a honnan a magyar ipar csirái a hetedik században (?) kiindultak, erős nemzeti iparnak kell lennie.” Azután „*A két Detunáta*” (az Abrudbánya és Zalatna között levő két híres bazalthegy) leírása következik *Berwerth Frigyes*től, melyet a nagyszebeni E. K. E. f. é. Jahrbuchjából fordított le *Kovács Dezső* *Kozma Ferencz* „*A szent Anna-tó szépségének pusztulásá*”-ról, az ottani erdőirtásokról ír figyelemreméltó sorokat. *Bielz A. E.*, a nagyszebeni E. K. E. alelnöke összeállította az ő Kárpát-egyesületük 13 évi irodalmi működésének lajstromát, vidékek szerint csoportosítva. *Szinte Gábor* „*Kolczvár* romjai”-t írja le, azét a vadregényes ponton, a Retyezát lábánál emelkedő várét, melyet a Kendefiek építettek a töröktatár dúlások ellen; két maga rajzolta képben is bemutatván az érdekes romokat. Kisebb közlemények, kirándulások leírása, irodalmi rovat egészítik ki a tartalmas füzetet, mely *Veress Endre* szerkesztő ügybuzgalmát dicséri.

A „*Keresztény Magvető*”, melyet *Péterfi Dénes* és *Kovács János* szerkeszt, jul.-aug. füzetében *Jakab Elek* történeti érvekkel vitatja meg „az unitárius püspöki czíra jogosultságá”-t. *Csifő Salamon Gordon Sándor* után angolból „az idvesség taná”-ról értekezik. *Kelenen Albert* „az evangelium hatalmá”-ról a Nyárad-Szentmártonban tartott köri gyűlés alkalmából elmondott üdvözlő beszédét közli *Kanyaró Ferencz* „Unitárius történetírás és Kálvin-orthodoxia” cz. a. az ötödik közleményt írja, *Révész Imre* Kálvin életét bírálván, szenvedélyesen.

Az 1848—49-iki *Történeti Lapok* az egész országra szóló hézagpótló irodalmi vállalata Erdélyrészünk egyik legújabbán létesített múzeumának, az 1848—49. orsz. ereklye-múzeumnak, a melynek őre *Kuszkó István* szerkeszti e havonként kétszer, egy-egy fol. íven megjelenő lapokat. A míg *Abafi Lajos* „*Hazánk*”-ja meg nem szűnt, ez volt közlönye szabadságharczunk történeti emlékeinek; azóta azonban nem volt legújabb történelmünk e korszakalkotó epochájával rendszeresen foglalkozó irodalmi vállalatunk. Ezen a hiányon segítettek a Kolozsvárt 1892-ben megindított 1848—49. Történeti Lapok, melyek immár második évfolyamukban egész hosszú sorát közölték szabadságharczunk episodjainak, melyeknek a történetírás egykor nagy hasznát veendi. A Történeti Lapok egyszersmind hivatalos közlönye az ország legtöbb honvéd-egyletének s munkatársai közt elsőrangú írók egész sorozatával dicsekszik. Ez évfolyamban megjelent közleményei közül kiemeljük a következőket: A székelyföldi

ágyúöntő műhely 1848—49-ben (*Szabó Sámuel*től), vezetőit és munkásait képből is bemutatván; A nagyszzebeni zárda-börtönök 1849—50-ben (Szentkatolnai *Bakk* Endrétől); Adatok Vasvári Pál halálához (*Hegyesi Márton*tól, *Szabó Sámuel*től, *Gyarmathy Zsigán*tól stb.); Amerika rokonszenve a magyar szabadságharcz férfiai iránt (*Fornet Kornél*től); Pöltenberg és a kápolnai csata (id. *Bulla György*től); Budavár bevétele; Woroniccki szabad-vadász csapatának történetéhez (*Tenki Sándor*tól) stb. stb. — A Történeti Lapok előfizetési ára egy évfolyamra 4 frt.

Az *Egyetemes Philologiai Közöny* XVII. évfolyama 1893. 8. októberi füzetében veterán tudósunk *Brassai Sámuel* „Az elisio mythosa“ című rövid értekezésében a tanintézetek nagy részében dívó elisio ellen kel ki. Csodálkozunk, hogy a szerkesztőség észrevétel nélkül hagyta azt az állítást: hogy az elisiot „másfélezer esztendőtlől fogva csaknem axiomának tartja a nyelvészeti irodalom“. Ez nem áll; ellenkezőleg: közel száz év óta alig van nevezetesebb nyelvész, a ki el nem ítélte. Például csak néhányat említek. A metrica megalapítója *Hermann Gotfr.* híres munkájának *Elementa doctrinae metricae* (Lipscse 1816) 62. lapján, és kézikönyvének *Epitome doctrinae metricae* (IV. kiad. Lipscse 1869.) VI. lapján. *Corssen* W. Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung der Latein. Sprache. II. K. L. 1870. 770—793. l. *Christ* Metrik der Griechen und Römer L. 1874. 42. §. *Kühner* Ausf. Gramm. 3. lat. Sprache II. Hannover 1877. 96—100. l. stb. — *Bárdos* Remig „*Lucanus* és *Vergilius*“ című gondos értekezése folytatódik. — *Szathmáry* József „*Kazinczy* és *Toldy*“ című értekezésében hazai irodalmunk e két kiváló férfjának viszonyát ecseteli. — *Lehr* Vilmos „*Maitre Pathelin* és XVI. századi német alakjai“ francia eredetijének ismertetése után: *Reuchlin* és *Hans Sachs* „*Henno*“-ját hasonlítja össze a francia bohózzal. — A Hazai Irodalom rovatban *Pecz* Vilmos elismeréssel bírálja *Némethy Géza* és *Pozdor Károly* Latin nyelvtanát (Bp. 1893), hasonlóképp *Vozáry* Gyula, *Kalmár Elek* Magyar nyelvtanát és Magyar Olvasókönyvét (Bp. 1893.); *Pozder* Károly elítéli *Hauptmann* Gusztáv *Mythologiai* k'pgyűjteményét és *Latkóczy Mihály* hozzá írt szövegkönyvét (Eperjes 1863). *Demek* Győző összehasonlítva ismerteti *Schack Béla* „Magyar szöveg német fordításra“ és *Endrei Ákos* „Német stílusgyakorlatok“ című tankönyveit. — A Philologiai Programmértekezések rovatában *Bódis* Jusztin ismerteti *Mórocz E.* értekezését „A magyar és latin nyelv párhuzamos tanítása a gymn. I. osztályában“ a mely a pápai—, és *Kempf* J. *Homer*os *Odyszeája* II. ének fordítását a mely a budapesti VII. ker. áll. gymn. értesítőjében jelent meg. *Kanyaró* Ferencz élesen bonczolja *Novák S.* értekezését „*Szigeti* veszedelem és *Zalán* futása“ a budapesti VIII. ker. közs. főreáliskola értesítőjéből. *Heinrich* Gusztáv Ágh *Norbertnek* „A XVIII. sz. német mesék“ (Szombathelyi kath. főgymn.) és *Fülöp Árpádnak* (Csiksomlyai kath. főgymn.) programmértekezéseit ismerteti. *Vári* Rezső elismeréssel szól *Némethy Géza* *Dicta Catonis* kiadásairól, a mely elég szokatlanul a budapesti V. ker. kir. kath. gymnas. értesítőjében látott napvilágot. Végre *Tóth* Kálmán ismerteti *Hittrich* Ödön „*Lukianos* két dialogusa“ (Selmeczbányai ág. hitv. ev. lyceum), *Várkonyi* I. „A görög nyelv protestáns középiskoláinkban“, II. Az első görög nyelvtani óra az V. osztályban“ (*Sepsi-Szentgyörgyi* székelly *Mikó-*

kollegium). Mártonyi Lukács „A görög színház“ (Kézdi-Vásárhely-Kantai rk. gymnas.) című programmértékezéseiket. A Vegyesek rovatában a philologusok gyűlése Bécsben és Shakespeare foglalják el. A füzetet „Könyvészet“ zárja be.
— f. s.

Új könyvek.

Bunyitay Vincze: A gyulafehérvári székesegyház későbbi részei s egy magyar humanista. Bpest, 1893. 4° 32 l. 1 rajz és 2 fénynyomat.

Czímjegyzéke a pesti m. kir. egyetem könyvtárának. XVII. 1892. évi gyarapodás. Bpest, 1893. 8° XII, 98 l.

Emlébeszédék a M. Tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött. Szerk. a főtítkár. VII. köt. 9. szám. Zsilinszky Mihály: Emlébeszéd Haán Lajos levelező tagról. Bpest. 1893. 8° 33 l.

Erdőhelyi Menyhért: Péter és Bánk-bán összeesküvése. Ujvidék, 1893. 8° 140 l.

Értekezések a nyelv és széptudományok köréből, kiadja a M. Tud. Akadémia. XVI. köt. 3. sz. Asbóth Oszkár dr.: A szláv szók a magyar nyelvben. Bpest, 1893. 8° 53 l.

Évkönyve az Erdélyi Irodalmi Társaság. — Hivatalos kiadás. Tagjai számára szerk. Ferenczi Zoltán, titkár. Kolozsvár, 1893. 8° 49 l.

Évkönyve a kecskeméti Katona József-kör-1891—92. évről. Szerk. Kovács Pál. Kecskemét, 1893. n° 109 l.

Ferenczy István: Életpályák. Pozsony, 1893. 8° 112 l.

Filozófiai írók tára. Szerk. Alexander Bernát és Bánóczy József. XI. köt. Platon válogatott művei II. köt. Görögből ford., bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Gyomlay Gyula dr. Bpest 1893. 8°.

Fraknói Vilmos: A Szent Istvántól Rómában alapított magyar zarándokház. Bpest, 1893. 8° 29 l.

Frédéric Jenő: Álláspontom és a divatos szervezeti leszámazástan. Bpest, 1893. n° 31 l.

Grigercsik Géza: Felső-magyarországi kalauz. Kassa, 1893. 16° 78. l.

Hertzka Tivadar dr: Szabadföld. A jövő korszak társadalmi képe. Ford. Hermann Sándor. Székesfehérvár, 1893. n° 438 l.

Illés Károly dr. Edvi. A magyar büntető törvény magyarázata. I. köt. II. teljesen átdolg. kiadás. Bpest, 1893. n° VII., 452 l.

Jankó János dr: Torða, Aranyosszék, Toroczkó magyar (székely) népe. Néprajzi tanulmány. Bpest, 1893 n° VII., 296 l.

Kara B. Győző: Csiky Gergely tanuló korában. Arad, 1893. n° 33 l.

Keleti Ö. Lajos: A korszellem ébredése. Előszóval ellátta Beksics Gusztáv. Bpest, 1893. 8° 262 l.

Kenéz Zoltán: Tíz év múltán. Visszapillantás a gazdasági viszonyokra az Alföldön. Rajzokkal. Bpest, 1893. 8° 125 l.

Kovács János: Paget János életirata. Kolozsvár, 1893 8° 16 l.